

de lichte voorde

periodiek van de
vereniging voor oudheidkunde te lichtenvoorde.

laatste rit van de omnibus omstreeks 1910 met personeel en bestuur.
op de foto v.l.n.r.: inzet f. kolkman, onderwijzer (bestuur), willem spanjer, willem kortbeek,
h. jaartsveld jr. (bij de familie jaartsveld-aalders werden deze wagens gestald), gerrit rademaker
dan de 4 andere bestuursleden enwel c. hulshof (de looier), sterenborg (batten), j. hulshof (keet-jan)
en frederik buijnink.

VERVOER IN LICHTENVOORDE

Niet direkt een vervolg op de "100-jarige spoorlijn Zutphen-Winterswijk", eerder verschenen in "De Lichte Voorde", wordt deze beschrijving over het vervoer in Lichtenvoorde van personen en goederen van de afgelopen 100 jaar. Natuurlijk heeft deze spoorlijn voor de plaats Lichtenvoorde een stimulans betekend voor het personen- en goederenverkeer.

Later werd naar het spoorstation Lievelede een railverbinding aangelegd om nog meer te kunnen profiteren van de ontsluiting die de spoorlijn gaf.

Maar laat ik beginnen om zo'n honderd jaar terug te gaan in de geschiedenis.

Volledig noch uitgebreid zal ik kunnen zijn, maar toch wil ik iets meer vertellen over het railvervoer, een stoomtrammaatschappij die in onze plaats haar hoofdzetel had.

Honderd jaar geleden moet de gemeente Lichtenvoorde ongeveer 4000 inwoners gehad hebben. Er was toen vanzelfsprekend ook sprake van handel en verkeer, zij het in beperkte mate. Hoe konden anders de 82 schoenmakers van de 5 leerlooierijen in Lichtenvoorde hun produkten verkopen als het afzetgebied niet bestond uit Nederland en een deel van Pruisen?

Dat gold in 1879 ook gedeeltelijk voor de 40 wevers, 22 klompenmakers, 20 timmerlieden en 21 kleermakers, hoewel deze vaklieden met een kleiner gebied al aardig uit de voeten konden komen.

Een aantal van 24 herbergiers moet ons wat zeggen over het verkeer in die dagen. Veel kooplieden en handelaren van elders moesten overnachten omdat het tempo van verplaatsen door twee of vier benen beperkt was. De herbergier had op de eerste plaats danook een warm bed en een warme stal te bieden.

Uit de Zutphense Almanak in 1855 kunnen we lezen dat in dat jaar vanuit Lichtenvoorde 1x per week een wagen op en neer naar Zutphen gaat. Ongetwijfeld niet het enige verkeer op de zandwegen, want reizende kooplieden maakten er ook gebruik van. In 1946 nog kent Lichtenvoorde 250 km zandwegen en ongeveer 50 km verharde weg.

Toen het spoorwegstation in Lievelede in 1878 geopend was, richtten enkele Lichtenvoordenaren een vereniging op die een omnibus-dienst zou onderhouden met dit station. Voor het vervoer van personen had men koetsen beschikbaar en voor

goederen een huifkar, getrokken door paarden x) Zie foto op omslag.

De Duitse Franciscanen in Harreveld en ook enkele particulieren bedienden zich van paard en wagen. Maar de ontwikkeling en dus verbetering van het verkeer voltrok zich ook hier. Het railvervoer begon zijn grote vlucht, in 1916 had het railnet in de Achterhoek zijn grootste omvang.

In 1880 bestond er al een plan om een lijn aan te leggen van Groenlo over Lievelede naar Lichtenvoorde. Alleen het gedeelte van Groenlo naar Lievelede werd gerealiseerd. (Tracés nog duidelijk aan te wijzen, al werden de rails al in 1922 opgebroken.)

Maar erg belangrijk is dit lijntje van 4 km nooit geweest, want Groenlo kreeg even later een station aan de G.O.L.S.-lijn (Gelders-Overijsselse Lokaal Spoorweg). Dan is er sprake van een paardetram naar Lievelede, maar Lichtenvoorde moet nog tot 1908 wachten op een railverbinding naar het drie km verderop gelegen spoorwegstation.

Op 11 november 1905 werd de Geldersch-Westfaalsche Stoomtram Maatschappij (G.W.S.M.) opgericht, die haar hoofdkantoor in Lichtenvoorde kreeg.

De maatschappij zou een verbinding gaan onderhouden tussen Lievelede Spoorstation over Lichtenvoorde naar Terborg en Zeddam en tussen Lichtenvoorde en Bocholt over Bredevoort en Aalten. Het moest een stoomtrambedrijf worden met een spoorbreedte van 75 cm, gelijk aan andere Oost-Gelderse trambanen.

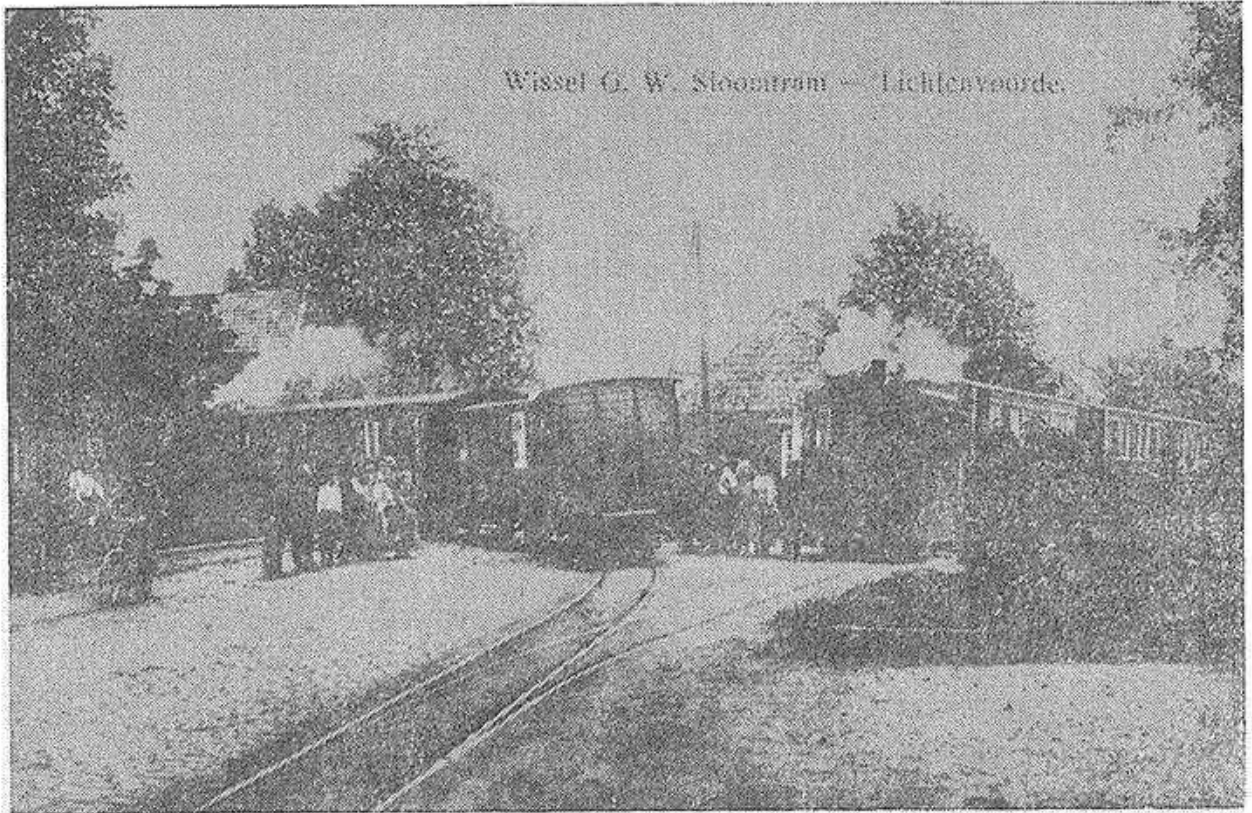
De eerste directeur van de G.W.S.M. was de heer F. Brüning, die het sein van de werkzaamheden voor de aanleg na een jaar al, in 1907, kon geven.

Op 24 maart 1908 kwam het eerste deel van de lijn gereed van Lievelede tot Harreveld. Op 3 juli van dat jaar, kon de gehele lijn tot Zeddam voor het publiek worden opengesteld.

Na deze opening volgde voor de G.W.S.M. belangrijke datum: 2 mei 1910. De lijn Lichtenvoorde-Bocholt wordt in gebruik genomen en de G.W.S.M. gaat dan grensoverschrijdend vervoer verzorgen.

Helaas ging het de G.W.S.M. niet voor de wind, veel moeilijkheden moesten worden overwonnen, zoals gebrek aan goederenwagens en defecte locomotieven. De eerste wereldoorlog 1914-1918 deed de inkomsten teniet van de rendabele lijn Aalten-Bocholt, dat een druk arbeiders vervoer te zien gaf. De grens werd gesloten.

Nadat de heer Kolkman van 1912-1915 directeur was van de G.W.S.M. werd de heer F. Loep tijdelijk directeur. Hij was directeur van een andere stoomtram-maatschappij nl. Zutphen-Emmerik (Z.E.) die in Zeddam aansloot op de lijn van de G.W.S.M.

Wissel G. W. Stoomtram - Lichtenvoorde.

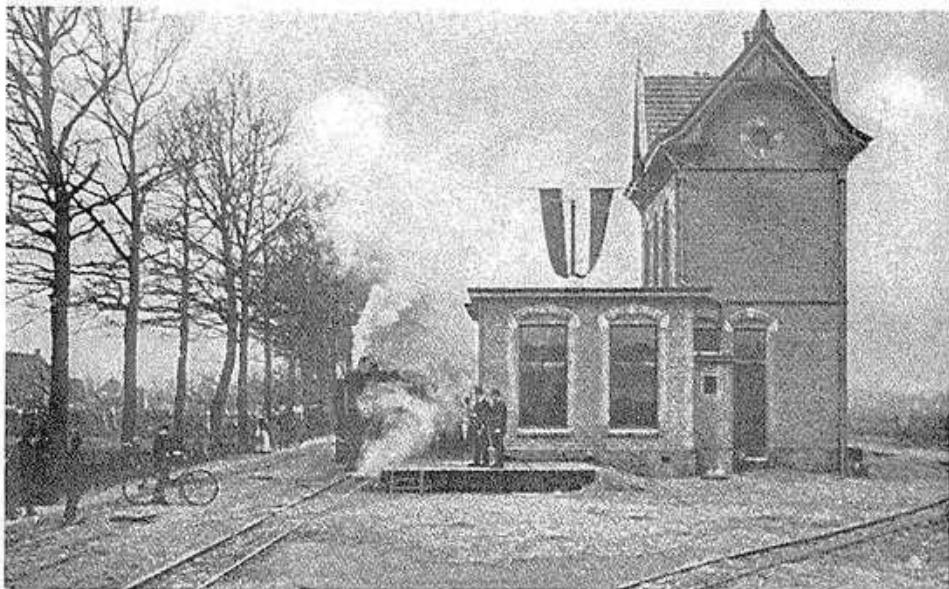
Om te komen tot besparing van de onkosten en het hoofd boven water te kunnen houden, overwoog men tot samenwerking met de Z.E., die echter afsprong. Toch kwam het tot een fusie. Ir. H. Sebbelee van de G.S.M. (Geldersche Stoomtramweg Maatschappij) wordt in 1917 directeur van de G.W.S.M. Beide maatschappijen gaan nauw samenwerken. Het hoofdkantoor en de werkplaats in Lichtenvoorde konden worden gesloten omdat reorganisatie werd doorgevoerd.

In 1922 werden op bescheiden schaal motorwagens gebruikt voor het personenvervoer, die echter nog lang niet storingsvrij reden en men telkens moest teruggrijpen naar de betrouwbare stoomtraktie. In 1933 vervangt de autobusdienst het personenvervoer op de inmiddels samenwerkende stoomtrambedrijven in Dost-Gelderland, uiteindelijk onder de naam van Gelderse Tramwegen, G.T.W. Tot 1954 verzorgde de G.T.W. nog een gedeelte van het goederenvervoer per stoomtram. Dan begint men vanuit Lievelede met het opbreken van de trambaan. Tot voor enkele jaren herinnerden aan de Varsseveldseweg de fabriek van de firma Weyenburg en het tramstation aan de werkplaats en het hoofdkantoor van de G.W.S.M. De plaats waar eens gebouwen en rails lagen, werd een park dat door de Carnavalsvereniging onder de regering van Vincent II (Pothof) remisepark werd gedoopt.

Het openbaar personenvervoer is nog steeds in handen van de G.T.W. en sinds

kort dragen de geel-witte bussen de letters G.S.M. Toch betekenen deze letters de afkorting van iets anders dan de G.S.M., waarin de G.S.W.M. opging, die in het begin van deze eeuw de pioniers waren van het vervoer in een groot deel van de Achterhoek. Maar we zijn dan ook zeventig jaar verder.

B. Marijnusse.

Bij de opening van de tramlijn Lielvelde-Zeddarn werd deze foto gemaakt van het G.W.S.M.-hoofdkantoor te Lichtenvoorde. De Harreveldseweg was toen nog grint- en basaltweg.

Personen en goederen werden door de G.W.S.M. vervoerd. Hier de tram tijdens de Lichtenvoordse markt op dinsdag.

Hier neemt de tram de bocht om café Willemsen te Lielvelde. De heer B. Willemsen staat bij het paard.

Op de foto het G.W.S.M.-hoofdkantoor te Lichtenvoorde. Op de voorgrond een van haar benzinemotorwagens, die van 1925 tot 1933 dienst hebben gedaan.

Sinds 1878 werd de verbinding tussen Lichtenvoorde en het station Lieveelde door middel van een omnibus-dienst onderhouden. Het stukgoed werd door dezelfde Vereniging per huifkar vervoerd. Enkele particulieren, alsook de Duitse Franciscanen die zich in 1875 te Harreveld hadden gevestigd, deden hun vervoer per eigen paard en wagen naar het spoorstation.

Jan Willink, die in 1831 in Winterswijk werd geboren, was als textiel-fabrikant aldaar, de grondlegger van de spoorverbinding naar het westen, ter ontsluiting van de Achterhoek.

De lokaalspoorwegen vanuit Winterswijk in de richting Noord, Oost en Duitsland kwamen eveneens door zijn doorzettingsvermogen tot stand. (Zie een uitgebreid artikel in Archief 1978, het Orgaan van de Oudheidkundige Vereniging "De Graafschap".)

De verdere lokale ontsluiting van de Achterhoek kwam, toen in 1908 de heer Jaartsveld uit Lichtenvoorde, de trambaan aanlegde. De opdrachtgever was de Geldersche Westfaalsche Stoomtram Maatschappij. Deze maatschappij werd gevestigd en hield haar hoofdstation en remise te Lichtenvoorde, aan de Varsseveldseweg.

Het baanvak door de firma Jaartsveld aangelegd, liep van Lieveelde via Lichtenvoorde naar Varsseveld, Terborg tot Zeddam en gaf aldaar aansluiting op de tramlijn Zutphen - Emmerich. Enkele jaren later + 1911, werd het baanvak uitgebreid naar Bocholt van Lichtenvoorde via Bredevoort en Aalten. Hiervan was de aannemer Schaufeli uit Doetinchem.

Groenlo had minder gunstige resultaten met zijn personenvervoer naar het spoorstation in Lieveelde richting Zutphen, van + 1918 tot 1922 liep op hun baanvak naar Groenlo nog slechts een paardentram.

Na deze ontsluitingen kwam Lichtenvoorde tot grote bloei, zowel voor Landbouw, Handel als Industrie. Middels spoor- en tramwagens werd de gemeente bevoorradt van alle mogelijke grondstoffen. De kunstmest deed zijn intrede en veel woeste gronden werden ontgonnen. De schoen- en lederfabrieken van Sterenburg en Hulshof namen een grote vlucht.

Landbouw-coöperaties, boerenleenbanken, coöp. winkelvereniging en de woningbouwvereniging werden opgericht.

Als enige plaats in de Achterhoek had Lichtenvoorde-stad vóór de eerste wereldoorlog (1914-1918) reeds elektrisch licht. De stroom werd door beide bovengenoemde schoenfabrieken geleverd.

De eerste 25 jaar van de 20e eeuw zijn door deze ontsluitingen, Winterswijk en Lichtenvoorde sterk gegroeid.

In 1879 telde onze gemeente 3.865 zielen en thans op 1 januari 1979 is het inwonertal 16.927.

Lichtenvoorde, juni 1979.

J.F.W. Buijnink.

(Zie ook de advertenties in "De Geldersche Bode uit Groenlo van woensdag 18 maart 1908.)

Aansluitend aan dit artikel van de heer Buijnink, volgen hier enige persoonlijke gegevens van mijn vader, W.Th.Jaartsveld, die zich als jongen van 15 jaar nog weet te herinneren dat hij biels aansjouwde voor de tramlijn en daarmee een dubbeltje per dag verdiende bij zijn vader H.W.Jaartsveld, die de aannemer was. Het traject liep van het station Lieveelde tot Zeddam over een afstand van 32 km. Op mijn vraag hoe men te werk ging bij het werven van arbeiders, vertelde hij:

"Als men een werk aangenomen had, kreeg men aanbod van een zgn. putbaas met keetjongens; tijdens de uitvoering van het werk werden deze ondergebracht in

een bouwkeet met lemen vloer - voor het schoonhouden zorgde de vrouw van de putbaas, die tevens betrokken was bij de verzorging van 't eten àlswel 't verschaffen van een borreltje. De werktijden verliepen van zonsopgang tot zonsondergang, oftewel zodra en zolang de natuur licht verschaftte - ook zaterdag werd er gewerkt. Dit laatste was door de week wel duidelijk merkbaar als de jongens onder de werkzaamheden zongen:

"wordt 't dan nooit geen zaterdag, zaterdagavond 7 uur !"

Dan werd ook 't loon uitgekeerd door de putbaas, hetgeen tevens inhield "met aftrek van 't voorschot", dat was reeds aan de borrel besteed.

't Kon ook voorkomen dat men de putbaas vroeg bij 't loon véél centen te doen aangezien de vrouw toch niet tellen kon. 't Loon leek dan veel maar 't vele werd aan de drank besteed. Dat de vrouw van de putbaas it met deze "aangeschoten" jongens niet altijd even gemakkelijk had, blijkt wel uit 't feit, dat haar wapen, de peperbus, efficiënt werkte - daarmee ging ze hen te lijf en strooide hen peper in de ogen.

Maandags hield de aannemer er al rekening mee dat er van werken niet veel terecht kwam; de drank zorgde voor de na-weeën en de volksmond gaf de uitdrukking: "de maandag maken".

Voor opgebroken weggedeelten, in verband met de aanleg van de tramlijn, benodigde men de "stoomwals voor herstel - de huur bedroeg f 2,50 per dag met bijlevering van machinist, z'n zoontje die voor de brandstof zorgde, de waterwagen plus paard en kolen.

- - -

Na oplevering van de tramlijn had ook de firma Jaartsveld gedurende enige tijd het onderhoud hetgeen bestond uit 't verwijderen van gras. Het was voor de Jaartsveld jongens een attractie om mee te helpen, want ze mochten dan gratis mee met de tram.

H. Jaartsveld.

Tuin-, Bloem- en Landbouwzaden.

Ondergetoekende maakt aan zijn clientèle, vrienden en begunstigers bekend, dat hij is verhuisd, tengevolge van het opbouwen van zijn woonhuis in de Noteboomstraat, naar de Schoolsteeg tegenover het nieuwe Postkantoor.

Minzaam aanbevelend

H. TEN DIJKE,
GROENLOO.

Notaris TER BRAAK verkoopt op Maandag 23 Maart a. s., 's voorm. half 12, ten verzoeken en ten huize van den Heer H. Bos, molenaar in den Noordijk onder Neede, verscheiden perc. hooi en stroo, benevens 2 koeien. Vreemde koopers contant met 2 pCt. korting.

Uit de hand te koop,

wegens opheffing Omnibusdienst Lichtenvoorde, vier beste bij den weg loopende

paarden,

geschikt voor alle werk; alsmede drie omnibussen.

Te bevragen bij het Bestuur.

Steeds voorhanden:

Puiké tuinboonen of groote boonen; puiké bruine boonen; puiké witte boonen; puiké groene erwten; puiké capucijners; puiké ronde mais; puiké zaaihaber; eerste kwaliteit gruttemeel en bloem; beste voerbloem per 100 pond f 4,75; zuiver lijnmeel, rozijnen en krenten, enz.

Alles tegen zeer concurrerende prijzen.

Aanbevelend

Frans Bomers, Groenloo.

Geldersch-Westfaalsche Stoomtram-Maatschappij.

Voorloopige Dienstregeling aanvangende 24 Maart 1908.

GREENWICHTIJD.

Richting Harreveld--Station Lichtenvoorde-Groenlo.

Treinnommern	I	III	V	VII	IX	XI	XIII	XV
Vertrek Harreveld			9.15	10.50		3.10	5.14	
Aankomst Lichtenvoorde (Remise)			9.22	10.57		3.17	5.21	
Vertrek Lichtenvoorde (Remise)	5.23	7.37	9.25	11.33	1.28	3.20	5.58	9.11
Aankomst Station Lichtenvoorde-Groenlo	5.48	8.02	9.50	11.58	1.53	3.45	6.23	9.36

Richting Station Lichtenvoorde-Groenlo--Harreveld.

Treinnommern	II	IV	VI	VIII	X	XII	XIV	XVI
Vertrek Station Lichtenvoorde-Groenlo	6.00	8.12	10.06	12.13	2.00	4.30	6.33	9.45
Aankomst Lichtenvoorde (Remise)	6.25	8.37	10.31	12.38	2.25	4.55	6.58	10.10
Vertrek Lichtenvoorde (Remise)		8.58	10.33		2.53	4.57		
Aankomst Harreveld		9.05	10.40		3.00	5.04		

OP VERZOEK zal aan de navolgende halten gestopt worden tot het UITSTAPPEN van reizigers: Café Knippenborg, Hotel Weijnenborg, Hotel Westerman, hoek Rentenierstraat—Den Dijk, Café Huinink, Café Janssen, Café Willemsen.

Voor het INSTAPPEN van reizigers wordt aan genoemde halten gestopt wanneer daartoe bij dag een sein gegeven wordt door een roode vlag en bij avond door een roode lantaarn. Wanneer noodig ook aan den hoek Rentenierstraat—Den Dijk.

TARIEF.

Personenvervoer.

Station Lichtenv.-Groenlo—Harreveld:
Iste Klasse 25 ct.; Ite Klasse 15 ct.
Station Lichtenv.-Groenlo—Lichtenvoorde (Remise):
Iste Klasse 15 ct.; Ite Klasse 10 ct.
Lichtenvoorde (Remise)—Harreveld:
Iste Klasse 10 ct.; Ite Klasse 7½ ct.

Bagage.

Tot 25 Kgr. 15 ct.; 26—50 Kgr. 30 ct.; 51—100 Kgr. 45 ct.; daarboven per 10 Kgr. 3 ct.; minimum 10 ct.
Rijwielen, Sport- en Kinderwagens voor elken afstand 10 ct.; drie-wielers, tandems en motorrijwielen 30 ct. Indien door vervoerder geen plaatskaart wordt genomen f 0,15 en f 0,45.

Bestelgoed.

Onafhankelijk van den afstand.
Van 1—5 Kgr. 10 ct. per zending; boven 5—10 Kgr. 15 ct. per zending; boven 10 Kgr. per 10 Kgr. van 1—10 K. M. f 0,04.
SPOEDBESTELLINGEN tegen het dubbele van dit tarief.
BOODSCHAPKAARTEN, recht gevende tot open verzending van schriftelijke boodschappen à 5 ct.

Geld en Geldswaarde

Levele Dieren

van kleine gestalte en vogels in manden, hokken of kooien worden vervoerd tegen het dubbele tarief van Bestelgoed, voor elken afstand, minimum f 0,20. Deze zendingen worden niet onder Remboursement aangenomen en moet hiervoor de vracht vooruit betaald worden.

Afhaal- en Bestelloon.

Afhalen van Bagage en Bestelgoed per 100 Kgr. f 0,10, met minimum van f 0,07.
Afhalen of bestellen van IJl- en Vrachtgoederen 7 ct. per 100 Kgr. met minimum van 7 ct.

Provisie Remboursementen.

Tot f 3 vrij; boven f 3 tot f 12, f 0,05; boven f 12 tot f 30 f 0,10; voor elke f 30 of gedeelte f 0,05.

Verdere inlichtingen en tarieven.

verkrijgbaar bij den Stationschef te Lichtenvoorde of ten kantore der Maatschappij.

De Directeur.

Ma
koopt ni
zedenkwe
den uitges
zijn;
koopt aa
len of kios
tuur, welke
oplevert.

Burger

WISCH
Bevallen:
Harmelink z.
sen z. J. B. .
E. Roenhorst
Raterink get
ters geb. W.
geb. Scholter
Rexwinkel z.
Overleden:
H. J. Remme
AMBT-DO

Ondertrou
Th. van Kee
Bevallen:
Groningen d
sen levent. z
Harterink z.
gelder z.
Overleden
B. Besselink
STAD-DO

Bevallen:
veld d.
Overleden

Overzicht Ver

Not. Konf
10 uur, bij B
diverse perc.
bossen bij h
den Eak.

Not. Nabbe
uur, ten ster
Veldhuuten,
3 varkens en
geheel en in
reedschapper

Not. Nabbe
uur, bij Kna
toeslag, een
terkerspel, al

Not. Nabbe
uur, bij de v
inzet, een hu
gen aan de t
toebeh. aan t
ging.

Geheel overeenkomstig de trieste sfeer rond de dagen van Allerzielen kwam me een artikel uit de periodiek van dec. 1977 (blz. 31) van het A.D.W. in gedachte-, waar sprake is van het zgn. Armenlaken. Blijkbaar weet de heer Agterhof uit Winterswijk, schrijver van dit artikel geen raad met dit woord. Hoewel ik zijn ingezonden artikelen zeer hoog waardeer, en omdat in het volgende nummer geen reactie kwam op dit artikel, meen ik hem te kunnen inlichten en wel aan de hand van archiefgegevens van de Ned.Herv.Kerk te Lichtenvoorde. Het woord Armenlaken is een ander woord voor Doodslaken en wordt ook wel Pellen, baarkleed of lijkkleed genoemd. Het heeft niets uit te staan met b.v. een bedlaken, dat van linnen of katoen geweven is, want het is gemaakt van een gevulde wollen stof. Het dient of diende tot bedekking van de lijk-kist, dus niet te verwarren met het witte doodskleed of Hennekleed dat de overledene werd aangetrokken. In de loop der eeuwen heeft het doodslaken qua aanzien, gebruik en kleur een geweldige verandering ondergaan, veroorzaakt door de geestelijke en maatschappelijke toestanden van dat moment. Werden in de Middeleeuwen de lijk-kisten bedekt met kleden van donderrood okergeel of groen wollen laken, ja zelfs geborduurd met gouden en zilveren stiksels en motieven, na de reformatie tot op heden is dit kleed gedegradeerd tot een gewoon stuk zwart laken met misschien een goudgalon, bij de Katholieken in de vorm van een kruis. Typisch bevestigt dit een eigentijds denken en het verval van de rijke middeleeuwse eredienst. De naam Pellen herinnert waarschijnlijk nog aan het pellen weefsel, d.i. een geblokt geweven weefsel, dat dus mooier en kundiger geweven werd, dan een gewoon 2 schachts weefsel. Het was normaal dat de kerk een doodskleed verhuurde, alhoewel de adel en de rijke kooplieden en vooral niet te vergeten de gilden hun eigen doodskleden hadden. Dit verklaart ook hun onderlinge wedijveren om de schoonheid en pracht van dit kleed. Tot aan het begin van deze eeuw verhuurde de kerk naast dit doodskleed ook rouwmantels (langen en korte), welke door de vrouwen tijdens de begrafenis gedragen werden. Het was echter de Diaconie, die hiervan de profijt had en derhalve gebruikte men ook wel het woord Armelaken en ook Armenmantels. In de Notulen van de Nederl. Herv.Kerk te Lichtenvoorde wordt hiervan voor het eerst gewag gemaakt in het jaar 1691 en wel als volgt beschreven:

Van de Voght Peter Bruyninck ontfangen van het armelaecken, op de begraffnisse van syn vrouw gebruikct 12 st.

Dat het armenlaken al veel eerder gebruikt en verhuurd werd, kan men aflezen uit een aantekening van 13 oct. 1695. Hier schrijft men:

Is mede voorgedragen, -dat het het dodelaecken bynae gantsch versleten is, weshalve bij den Kerckenraedt geresolveert is, dat men het oude tot kledinghe voor de armen verscheuren sal en dat men wederom een nieuwe in de plaetse sal ontboden worden van Wesel, 't welck dan oock geschiet is een laecken van 6 ellen langh, de elle ad 4² gl. Het is een lugubere gedachte, dat dit laken dat zovele doodskisten bedekt heeft nu tot kleding voor de armen moet dienen! Maar enfin, wij bekijken het door de bril van onze tijd, misschien leefde men toen vertrouwelijker met de dood! Dat de levenden echter ook belangstelling voor het doodskleed hadden, bewijst de aantekening:

Dewyl op de 14 oct. 1717 's naghts 't dootlaecken is uyt de Kerck gestolen, so heeft de Ed. Vergaderinghe goetgevonden om een nieuw dootlaecken van Wesel te ontbieden van 7 ellen, hetwelck tot Wesel dan oock is gekoght en bedongen voor 3 gl. de el, welke penninghe diacon Krabbenborgh heeft betaelt.

Op 13 oktober 1719 schrijft Ds. Monhemius in het notulenboek:

Heeft men gesproocken of het niet goet soude syn, dat men een stuck swart laecken koght voor die Diaconie, om rouwmantels daervan te maecken, dwyl men siet, dat die 3 sleghte rouwmantels so grooten aftreck hadden.

Hierop heeft men van ja geoordeelt en so is dan een stuck swart laecken van Wesel ontboden, 33 ellen lanck, de el tegen 18 st van welck laecken syn gemaect 5 mantels. Dese mantels met het laecken sullen door de Custos be² waert worden. Dese sal oock mogen verhuren, van een jeder nieuwe mantel sal betaelt worden 2 st. en van een jeder van de oude 1¹/₂ st., welck geldt de Custos sal bijeen vergaderen en doen daervan op Nieuwjaer rekeninghe om die penninghe dan aen den tydelicken diacon over te tellen. De volgende aantekening is van d.d. 30 Sept. 1720. Ds. Monhemius schrijft dan:

Rapporteerde Mr. Damiaan van Leeuwen, dat Geert te Beast gewesen bouman op 't Schaer hier op den kerkhof begraven is en heeft aen die Diaconie vereert een doodlaecken van 4 ellen. Zoists deed men in de hogere stand wel meer en dit moet beschouwd als een gift aen de armen. Met alle respect aen de goede gever moet ik echter toch vermelden, dat een doodlaken in de regel 6 tot 9 mtr. lang was.

Op 4 Jan. 1730 wilde men schijnbaar orde op zaken stellen en wel met de volgende woorden:

Bij dese gelegenheit is besloten, dat aen de Custos sal een boeck gegeven worden waerin hij de namen dergene die jaerlicks sterven en 't dootlaecken en rouwmantels gebruycken sal moeten aenteekenen tot naright. Op de Eerw. Vergadering van 4 Jan. 1736 komt onze schoolmeester/koster Damiaan van Leeuwen en zoals er letterlijk staat: met veel aendoeninghe van droevheyte klagen, dat hij geene afreekeninghe kan doen over het jaer 1735, omdat het dootlaecken en de rouwmantels en het gelt, dat hij mede in bewaringhe had, bij den swaren brent die Lightenvoorde teisterde, verloren ging. Met voortvarendheid werd echter bij Monsr. Heeselinck in Aalten zwart laken besteld, zodat de koster weer verhuuren kon 10 mantels en een doodlaken, aenmerkende: dat het voordeligh is voor de armen en dat het tegelyck tot geriev der ingesetenen kan dienen ! Tot 1821 treffen we in de notulenboeken nog aantekeningen aan van de verhuur van het armenlaken en de rouwmantels, doch ik heb de indruk, dat de diaconie vanaf die tijd zelfstandig het laken inkocht en het doodlaken en rouwmantels verhuurde.

Immers pas twee eeuwen later, zo rond 1900, werd onder burgemeester L.A.M. van Basten Batenburg, door de gemeenteraad besloten, dat tijdens de begrafenistoet geen vrouwen (van de naaste familie) op de doodkist meer mochten plaats nemen. Deze vrouwen droegen n.m. de bovengenoemde rouwmantels. In het begin van de jaren 1960, toen de lijkwagen bij een begrafenis werd vervangen door een lijkauto, werd het gebruik van een doodlaken overbodig.

Dinxperlo, december 1978.

Harrie Kruijper.

"'t GOET MANSCHOT AENGAENDE"

Toen omstreeks 1448 Walburg van Diepenbroeck, vrouwe van Hervelt huwde met Herman van Middachten, kwam het huis Hervelt met toebehoren in het bezit van de familie van Middachten.

Of het "goet Manschot", gelegen tussen Zieuwent en Harreveld toen al bestond is niet bekend.

Ook in 1570, als de huwelijksvoorwaarden tussen Carel van Middachten en Ursula van den Bodelenberg, genaamd Schirp worden opgemaakt, is er enkel sprake van "Hervelt mit sijn thobehoer, wesende ein hoege herlicheit und schaett und dienstfry, mit acht erven klein und groet dairin hoerende etc."

Het goed wordt pas voor het eerst bij naam genoemd in een akte van 1627. Reinier van Raesfelt, heer van Middachten, stelt dan "tot gerichter wharschup die der erve ende goeder die Manschotere geheten, sinde frie ende allodiale goeder in desen ampte Ligtenforde ende buirschap Zuwent gelegen."

De bewoners zijn omstreeks die tijd nog uitsluitend Manschotten, t.w.: Johan, Wyllem en Wychertt tho Manschatte.

Van Tonnis, hun broer en tevens "noaber" is bekend, dat hij als "koetsier" fungeerde voor Ursula, vrouwe van Middachten. Hij laat zich als getuige excuseren, omdat hij met haar "ilints vorreisen moten". Pachtboeren werden wel vaker door hun heren voor allerlei klussen ingezet.

Het goed Manschot blijft echter niet lang alleen in Manschot's handen. Wyllem heeft twee dochters en twee zonen, die zich waarschijnlijk toch niet tot het boerenleven aangetrokken voelden.

Wyllem's opvolger wordt Herman Clumperinck.

Wychertt levert een interessant gegeven. Hij heeft naast een zoon Coen Wychertt die gildemeester in Zieuwent is, nog een zoon, Herman, die in oude akten eerst als Herman Wychertt tho Manschatte en later als Herman Wycherts door het leven gaat.

Zijn nazaten heten Jan etc. Wycherts, later Wichers en Wieggers.

Johan en zijn nakomelingen blijven de naam Manschatte, later Manschot houden.

Zijn zoon Hendrick volgt hem op.

Van deze Johan (1580-1640), stamt de huidige Lichtenvoordse tak rechtstreeks af

De boerenerven zelf zullen klein zijn geweest en gebouwd in de stijl van het los hoes.

Hendrick laat in 1647 het totale bezit opmeten door landmeter Jacob Lindt. Het is uiterst nauwkeurige uitgebreide beschrijving geworden. Jacob zal er wel enige tijd over gedaan hebben. Het verslag geeft bovendien een duidelijk overzicht van de buurtschap en de namen van de bewoners.

Het goed bestond uit "bouwlant in alles 3144 roeden Hollants doende 5½ marge ofte 9 molder en 2½ spint geseis" en "aen weidelant in alles 2278 roeden Hollants doende 3 $\frac{13}{16}$ margen ofte 2 $\frac{13\frac{1}{2}}{16}$ koeweidens!" (1 margen (morgen) = 0,8129 ha). Van dit weideland werd een deel in beslag genomen door het Manschotter Bosch. Naast een aantal "koejens", die voornamelijk voor de bemesting van het land dienden, was hun voornaamste bron van inkomsten toch het verbouwen van rogge, mancksaett en boeckweyt. De heer Middachten ontving jaarlijks een gedeelte daarvan.

In 1650 sterft Reinier van Raesfelt. In een magescheid (boedelscheiding) van 1669 wordt bepaald, dat zijn oudste dochter Ursula Philipotta o.a. het huis Hervelt krijgt en de jongste Agneta Margaretha o.a. "het Manschott".

In het begin van de 18e eeuw blijkt de familie Clumperinck geen erf meer op 't Manschot te bewonen, maar in plaats van hen de familie Hulshof.

Deze formatie Manschot-Wichers-Hulshof blijft tot het einde bestaan. De eigenaren daarentegen wisselden elkaar regelmatig af.

In een akte van 1707, waarin Aelbert Manschot een geldboete krijgt wegens het ongeoorloofd kappen (het teickenen en doen afhouden van eenige opgaende eycke bomen", staat, dat het goed (en de bomen) eigendom zijn van de douairière van Wede tot Walenborgh.

Eén van de eiken werd overigens gebruikt als meiboom.

Aelbert moest betalen: "driehondert Caroli guldens. mitsgaeders den costen over deeze proceduyre gevallen tot taxatie ende moderatie van deezen Weledelen Gerichte".

Even later staat er echter in de akte, dat de rechter voor "de beklaghe eenige redevabele excuses" heeft kunnen vinden.

Aelbert had nl. tevens "den wegh aengaende 't goet met teer ende aarde aengesmeert. En dat maakte veel goed !

Op 16 juli 1772 verkoopt de landgraaf van Hessen het erf en goed Manschot aan de baron van Rouwenoort.

Het boerenleven liep in de 18e eeuw niet bepaald van een leien dakje. Men had regelmatig te kampen met de runderpest, oftewel de "grapeerende veeziekte die heel wat "koejen, starcken en kalffen" in de heerlijkheid Lichtenvoordé en omgeving velde. De boerenerven bestonden veelal uit een boerenwoning, een schuur, verkensschuur en bakhuis.

Behalve de gewone grondlasten en andere openbare lasten, die in die tijd gebruikelijk waren, moesten de pachters ook een bijdrage in natura leveren, zowel aan hun heer als ook aan de kerk.

T.w.:

Het boerenerven Manschot met vijf schepels tiendrog borculosche maat voor de registratie regten berekend op 's jaars tien guldens.

Met een schepel mishaver geschat op 1 gulden. Met de bloedtiend geschat op 1 gulden. Met een voer hof turf geschat op een gulden.

Het erve Wichers met een klein voer hof turf geschat op 80 cents. Met een mishoen geschat op 20 cents.

Het erve Hulshof met een klein voer hof turf geschat op 80 cents en met een mishoen geschat op 20 cents.

Het laatste gegeven over het goed Manschot vinden we in een akte van 1819. Het gehele bezit werd op 12 oktober 1819 ingezet op f 22.810,- door dr. J.H.A. van Basten Baterburg.

Plaats van de veiling was het "Heeren Logement" te Doesburg.

Op de erven Manschot en Hulshof werd geen bod gedaan.

Op het erf Wieggers wel, t.w. door Gerrit Hensepeter, koopman uit Drempt, "de som van achthonderd en tien guldens voor hemzelven of zijn lastgever".

Ook de weide de Hoenderboomsmate had de belangstelling van Teunis Stegers, tapper wonende in Lichtenvoorde, of diens lastgever. Hij deed een bod van f 1510,-.

Maar tijdens de tweede en laatste veiling op 26 oktober 1819 kochten de drie pachters: Garrit-Jan Manschot, Jan-Hendrik Wieggers en Hermanus Hulshof, het goed en de weide de Hoenderboomsmate voor f 28.310,- van de toenmalige eigenaren Frederik Willem, baron v.d. Borgh en zijn vrouw Wilhelmina Maria, baronesse van Rouwenoot Garrit-Jan Manschot's neef (oomzegger), ook een Garrit-Jan (1816-1871), was de laatste Manschot, die het goed bewoonde.

Met hem is de landbouwerstak uitgestorven.

Overigens is het opmerkelijk, dat de stukken land, die men bij de opmeting in 1647 bezat, o.a. Reuvekamp, Heineweerdsmaat, Russchenland etc. bij de verkoop

in 1819 nog steeds tot het goed behoorden.

De huidige Lichtenvoordse tak stamt af van Antony te Manschot (1745-1830). Antony is een oud-oom van Garrit-Jan, de laatste bewoner van het goed.

Vermoedelijk was de boerderij voor hem en zijn broer Geert en hun beider gezinnen te klein.

In een akte uit die periode staat ook, dat Antony woont:

"in een halff huys aen hem eygen".Lichtenvoorde

Hij vertrok ong. 1770 naar de "stad". Hij koos daar een nieuw vak, looier, wat in die tijd en ook later nog in de 19e eeuw erg in was. Antony's zoon Derk Hendrik stapte nog in de voetsporen van zijn vader. Maar Bernardus, zijn zoon werd bakker en sinds die tijd (Bernardus leefde van 1801 - 1856) is het bakkersvak in de familie gebleven.

Doetinchem, februari 1979.

Hermine Manschot-Tijdink.

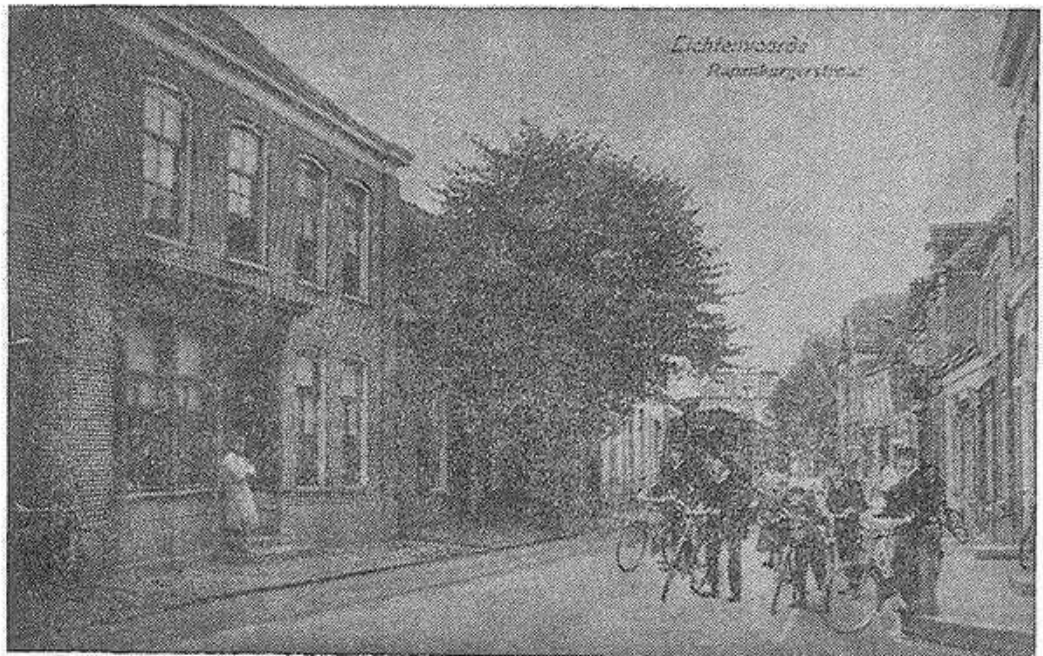
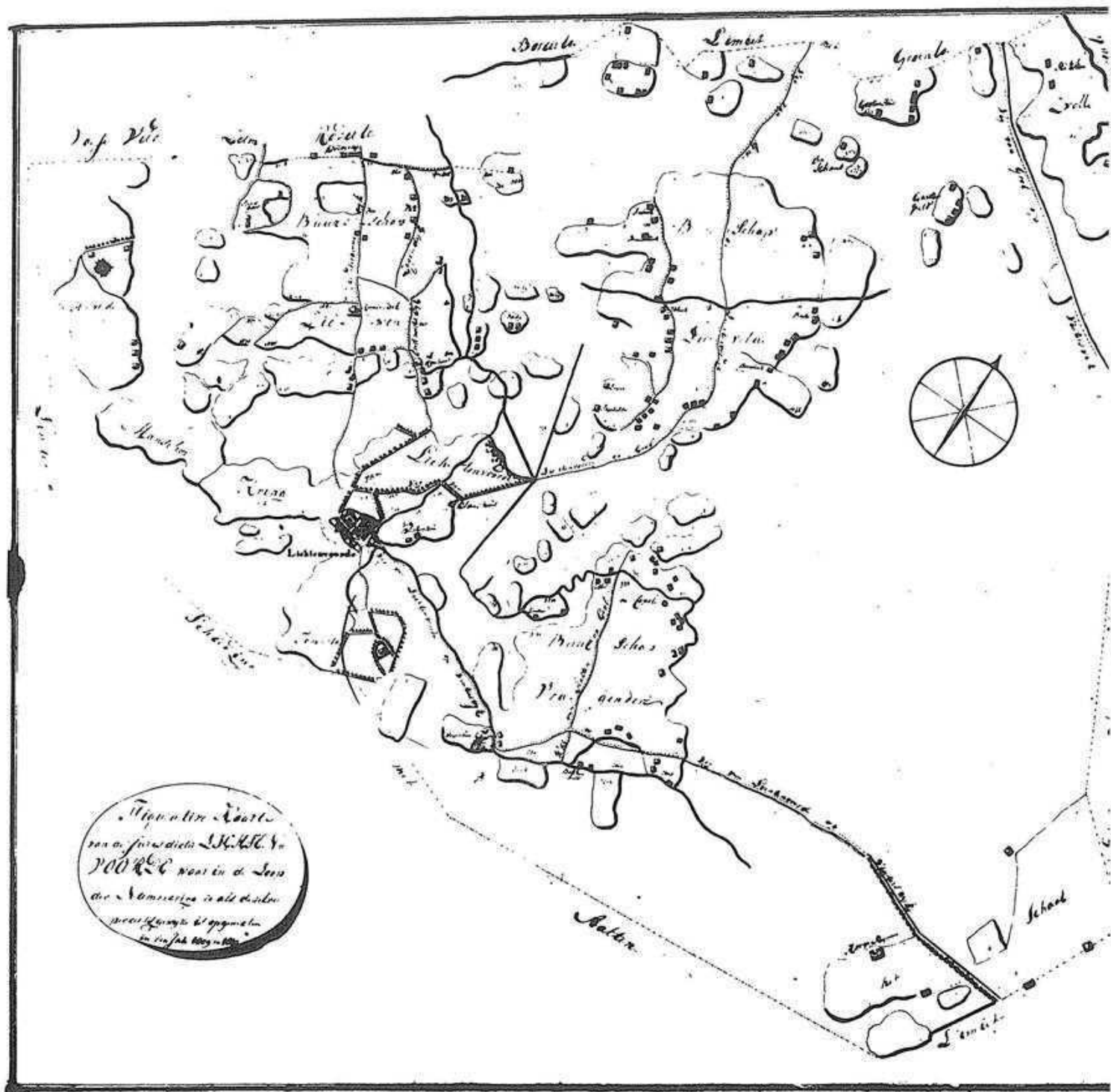

Foto: Bakkerij Manschot in de Rapenburgsestraat.

In bakkerstenue voor de zaak Bernard Manschot.

„Figuratieve Kaart van de Jurisdicte Lichtenvoorde waar in de loop der nummering zo als dezelve perceelsgewijze is opgemeten in den Jare 1809 en 1810”.

Rijksarchief Arnhem.

Hoewel de fotoopname niet al te duidelijk is, geeft het toch een beeld van de ligging van het goed Manschap tussen Harreveld en Zieuwent. Zie pijl.

Hermine Manschap - Tijdink

Doetinchem, februari 1979

№ 1647 Des, ii ghelees des Spidake was Hendrick
op mansfott Gebbe Ark vndergeest. geswores Land
meerder gemeltes die parcellen Buius Indebider
landes ghehoerende vnder t' goet mansfott toe
stindig des hield was middanste gelegen in de
Ampten Liefdenfode Buidersfay Zilveront

1

Des stücke op des hield rampo tegen t' Buius
liggende in twee waeken v: als Barmes vuyffert
op mansfotts goet. O: langs Slickermans dijck
S: als die goette W: langs die sponne ende
Barmes die mansfotts stücke sijde groot 67
holl: doende $\frac{11}{16}$ Marges

2

t' middel stücke, liggende v: als t' vde Buius
O: langs Barmes vuyffert. Land S: aen des grong
W: langs Barmes Climpdring Land sijde
groot 356 holl: doende $\frac{9}{16}$ Marges

3

t' Cortte stücke op vuyffert hield rampo liggende
v: langs des groends wong, O: aent Buius Inde
die goette S: langs t' grootte Welt W: aen
Climpdring Land sijde groot 407 holl: doende
 $\frac{11}{16}$ Marges

4

Des Hoffen land, liggende W: aen Barmes Climp-
perinck Buius v: langs, S: als t' oer Buius tegen
des hieldramp O: aen t' meerder sijde groot
270: holl: doende $\frac{7}{16}$ Marges

Familie J.B.Hulshof-Wieggers was in 1869 tot 1875 zes jaar eigenaar van de Havezathe "Het Harreveld"

Uit de notariële archieven te Zutphen:

1. Hendrika Wieggers, weduwe van Jan Berend Hulshof, grondeigenares op Hulshof in Zieuwent onder Lichtenvoorde, verkoopt op 9 juni 1875 de Havezathe het Harreveld, voor f 16000,- aan de Koopman Joseph Albers te Munster. Verkoopster had dit goed verkregen middels acte van veiling, verleden voor notaris Jan David Pasteur te Doetinchem op 26 oktober 1869.
2. Joseph Albers te Munster was eveneens 6 jaar eigenaar van de Havezathe het Harreveld enwel van 1875 tot 1881.

Joseph Albers, Koopman te Munster verkocht op 5 Augustus 1881 de Havezathe Harreveld, middels acte verleden voor notaris Johan, Balshazar Derieks, standplaats Winterswijk voor f 17.200,- aan de heren Theodor Janknecht Heinrich Gipperich en Clemens Lanmann, allen zonder beroep te Harreveld op de Havezathe "Het Harreveld".
3. Op 18 juli 1899 werd per onderhandse akte opgericht eenzedelijk lichaam genaamd "Vereeniging tot vorming van Missionarissen van den Heiligen Franciscus" gevestigd te Harreveld.

Door Clemens Lanmann, R.K. priester en anderen, werd ingebracht de Havezathe "Harreveld".

Familienaam Te Bockel, geslacht Roelof Oenck

uit trouw- en doopboeken te Aalten:

$\frac{21.09}{19.10}$ 1673 gehuwd te Aalten (R.B.S. nr. 3)

Warner Oenck Schult tot Bockel, soon van Roelof Oenck te Barlo, weduwnaar van saliger Tryntje Schulten uyt Ratum, met Aeltjen Manschot, dochter van Herman Manschot uyt Hervelt onder Lichtenvoorde.

(kinderen uit derde huwelijk van Warner (Oenck) te Bockel en Aeltjen te Manschot gedoopt te Aalten.

28-6-1674 Tryne , dochter

19-12-1675 Jan , soon

28- 1-1677 Tonis , soon.

Deze man is voor de vierde maal in april 1677, als weduwnaar van salige Aeltjen te Manschot gehuwd met Lutte Borninckhof, dochter van Jan Borninckhof op de Haert te Aalten.

Lichtenvoorde, juli 1979

J.F.W. Buynink

"DE VERDWENEN WATERVLUCHTMOLEN VAN LICHTENVOORDE"

Voor een tijdje geleden kreeg ik een boek in handen over verdwenen zeldzame windmolens in Nederland. Hierin staat tot mijn grote verbazing, dat in het grauwe verleden Lichtenvoorde een watervluchtmolen heeft gehad. In Nederland hebben door de eeuwen heen slechts achttien watervluchtmolens gestaan. De laatste molen is in 1898 verdwenen (dit was de watervluchtmolen "St. Viktor" te Oedenrode (N.Br.).

Voor ik met de geschiedenis van de Lichtenvoordse watervluchtmolen begin, zal ik eerst even iets over zo'n molen vertellen. Toen men de stoommachine had uitgevonden, werd deze gebruikt als hulpmotor voor de windmolen, om ten tijde van windstilte te kunnen malen. Voor die tijd was de molenaar geheel afhankelijk van de wind. Om dit probleem op te lossen, bouwde men op sommige plaatsen een watervluchtmolen. Dit is een hoge windmolen met tevens een waterrad. De wind was de hoofd-aandrijfkracht en het waterrad was als het ware de hulpmotor voor windstille dagen. Ik weet niet of U wel eens een waterradmolen heeft gezien, maar als U er eens een ziet, let U dan eens op de plaats waar het water het rad raakt. Ik zeg U dit omdat ik nu een paar moeilijke termen gebruiken moet. We onderscheiden drie soorten waterrad-molens. Ten eerste de zgn. onderslagmolen. Dat wil zeggen, dat het waterrad onderaan door snel stromend water geraakt wordt en in beweging wordt gebracht. Ten tweede de zgn. middenslag-molen. Hier krijgt het rad zijn water via een houten goot, in het midden van het rad op de schoepen. Tenslotte de zgn. bovenslag molen. Hij krijgt zijn water eveneens via een houten goot, maar dan valt het water boven op het rad. Dan komen we nu op de watervluchtmolen van Lichtenvoorde.

Het is een zgn. middenslag-watervluchtmolen. Hij is gebouwd in + 1680 en door sabotage op 16 november 1789 door brand geheel verwoest. De molen was eigendom van de heerlijkheid Lichtenvoorde en was een zgn. dwangmolen, dat betekende dat de boeren hun graan moesten laten malen op die molen of de standerdmolen aan de molendijk (waarvan ik reeds uitvoerig gesproken heb). De molen was een achtkante molen met riet gedekt op een houten onderbouw en molenhuis. Door middel van een haakse tandwiel-overbrenging werden de stenen aangedreven. Men kon afwisselend malen op de wind of op waterkracht. De molen had een dubbele functie, het was een korenmolen en tegelijkertijd ook oliemolen.

(Over oliebereiding zal ik in een later artikel over rosmolens in de gemeente Lichtenvoorde, spreken.)

De watervlucht-molen stond aan de Lichtenvoordse Beek, waaraan Lichtenvoorde de naam dankt; Nabij de eeuwenoude boerderij 't Huinink, Oude Groenloseweg. Huidige eigenaar en bewoner de heer Orriëns.

Hopende U weer een stukje oud Lichtenvoordse molengeschiedenis te hebben geboden, besluit ik nu met vriendelijke groeten,

Uw amateur-molenaar,
Ben Knippenborg.

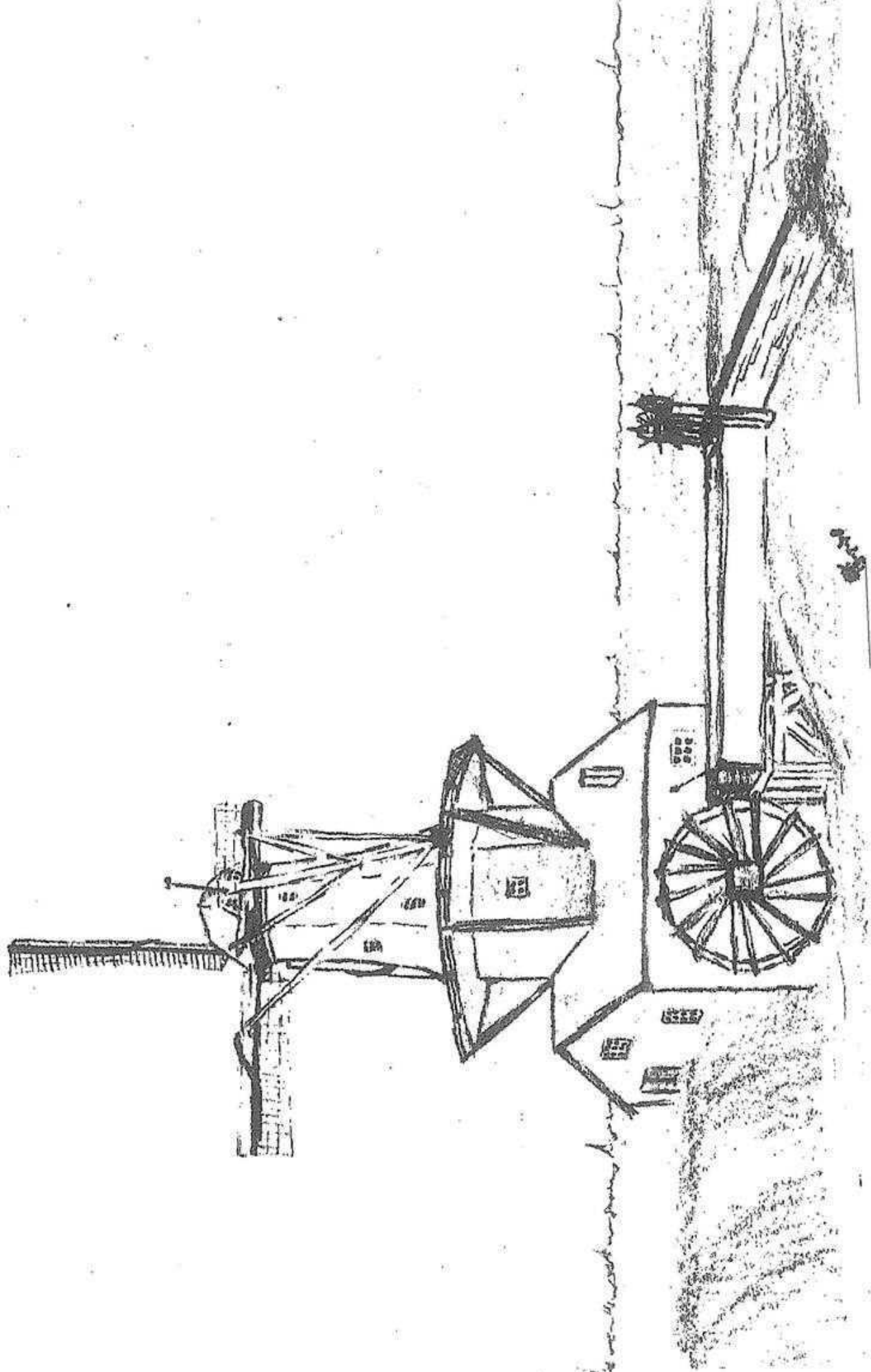
GEVELSPREUKEN met BEROEPSAANDUIDING
!!

KLEERMAKER:

Geen mensch men acht
Als om zijn dracht,
Dies laat mij brave kleeren maken,
Wilt gij tot ambt of eer geraken.

BARBIER:

Die graag zijn baard zich ziet ontnomen,
Ga niet voorbij, wil binnenkomen,
van welken rang of staat,
't Zij burger of soldaat.
Ik geef aan elk fatsoenlijk man
zoveel genoeg als ik kan,
En doe mijn best aan alle gear,
En die 't verlangt snij ik ook haar.

BEZITTINGEN.

Over het Klooster Schaer is weinig bekend, Van veel kloosters van de congregatie van Windesheim is de geschiedenis meer of minder uitgebreid tot ons gekomen, omdat de geschiedschrijving in deze kloostergemeenschap op hoog peil stond. De priors waren verplicht een soort dagboek bij te houden en het was niet moeilijk hieruit een doorlopende geschiedenis van het klooster samen te stellen. Dit missen we echter bij het klooster Schaer. De gegevens die bekend zijn, zijn uit allerlei handschriften en oorkonden bijeen vergaard.

Het schijnt dat het klooster door giften en erfenissen van conversen en donaten, door schenkingen van personen buiten de kring van het klooster, maar vooral door handel, tot een zekere welstand is gekomen. Dit blijkt niet alleen uit het feit dat de pandvrouwe van de Heerlijkheid Bredevoort, Gertrud van Milendonck te Anholt, in de moeilijke tijd van de tachtigjarige oorlog bij het klooster een lening wil sluiten, maar vooral ook uit de goederen, die het klooster bezat. Bekend is, dat het klooster verscheidene boerderijen zijn eigendom mocht noemen. De gegevens over deze bezittingen liggen nogal verspreid; men vindt ze in het Rijksarchief in Arnhem, in het stedelijke archief in Doesburg, maar ook in het Germanische Nationalmuseum in Nürnberg.

Al dadelijk na de stichting begon prior Vornken verschillende stukken land in de direkte omgeving van het klooster aan te kopen. De aanwinst in 1431, de "Schaersvoort" is reeds genoemd. In dit zelfde jaar volgde nog een perceel groenland, ook in de Schaersvoort. In 1432 wordt een stuk grond in Vragender aan het bezit toegevoegd en tevens een weide, waarvoor 10 Arnhemse guldens werden betaald.

Van de dertig percelen grond die het klooster in zijn bezit had, heeft het er 26 door koop verkregen. Ze lagen in de Schaersvoort, Miste, Groenlo, Aalten, Winterswijk en verder van huis in het Angerlose Veld en het Angerlose Broek, in Terwolde en in Nijbroek op de Veluwe. Een schenking vinden we in 1439, waarbij Fije, de weduwe van Dirck Grijsen, haar huis en land binnen en buiten Doesburg opdraagt aan het klooster. Als tegenprestatie moet het klooster haar voor haar verdere leven onderhouden met voeding, kleding enz. Een tweede schenking wordt vermeld in 1478. Rudolf van Lintelo schenkt een stuk hooiland in Miste, maar de kloosterbroeders moeten daarvoor missen lezen voor zijn gestorven vader Willem de broer van Dirk.

Ruil ("Erfwissel") kwam een enkele maal voor. In 1460 gaat prior Henricus van den Haghe een ruil aan met de "rectoer, Priesters ende clercken des fratershuys binnen Doesborch". In 1462 ruilt hij weer grond, nu met schepen Derick Rover en Elisabeth, "syn echte huisfrow". Deze ruil is voor het klooster waarschijnlijk belangrijk geweest, daar door de nieuw verworven grond, "holdende omtrent een half moldersaet lands... tusschen oeren gheren (driehoekige stukken land)" nu een aaneengesloten gebied verkregen werd. In 1797 zijn deze goederen door Gedeputeerden van Zutphen publiek verkocht: "De Schaarse Geeren, in pacht bij Berend Coenders en de Schaarse Horstmathe, pagter Harmen ter Horst". Toen zijn deze percelen in particuliere handen overgegaan. In 1465 verwerft het klooster "dat Hamme, myt alle synen tobehoir, terve ind (en) holte", door ruil met de broer van Dirk van Lintelo, Herman, "mit consent Dericks van der Walle", zijn huisvrouw. Het was "gbleghen... an den Alteressche, bylange rorende (grenzende) an dat erve to Eppinck, an dat erve to Boeskinck (Beusink) ind dat erve to Brunynck (nu Kappers, vroeger Brunink geheten), in den Hoenhoff (Nonhof) ind dat erve ter Honnepe (Te Hennepe)", boerderijen, die nu nog in Dale voorkomen. De 14 boerderijen van het klooster waren:

Lichtwerdinck (Lichterink) in Barlo, 1433;

Hijgenhus in Vragender, 1436;

Hoselshus in Groenlo, 1446, Conrad Slyntvater heeft dit goed bij testament aan het klooster vermaakt. De waarde was 1200 Arnoldusguldens;

Grote Schaer in Vragender, 1455;

Besselinck in Lievalde, 1462. Klooster Schaer ontving dit goed twintig jaren in leen van "Helena van Schouwenborch, van Gods gnaden abdis des wertlichen ghestichts to Vreden", maar reeds in 1464 kon het in eigendom verkregen worden;

Hesselkamp in IJzervoorde bij Doetinchem, in 1472. Ook dit eerst in leen, van Frederik, heer van Wisch, maar in 1474 door Johan, heer van Wisch, van de leenplicht ontslagen;

Grevinck in Aalten, Dale, in 1476. Geschonken door priester Dietrich Twent voor zijn zieleheil;

Eeckhof en Dat Roeler in Hiesfeld, 1479;

Wensinck (in Lintelo?), 1483. Schenking van Beke, weduwe van Willem van Lintelo en haar kinderen;

Nijgenhuis of Frederixgued (Freers?) in Lintelo, 1503;

Ormel of Ormelo in Dinxperlo, 1505 en 1507 gekocht van het echtpaar Dietrich Bekinck en Grete;

Hartreys, Groenlo, 1509;

Braeck in Groenlo, 1550;

Verder had het klooster nog drie hofsteden in leen, nl.:

't Everdinck (of Eltinck) in IJzenvoorde bij Doetinchem, 1456; in leen van Hendrik, heer van Wisch;

't Eppinck in Aalten, 1460; in leen van Willem van Lintelo;

Sleeswick in Winterswijk, 1482, van Heidenreich Vincke, te Alverkirchen, en zijn zoon Amor; in 1488 kocht het klooster het leenrecht van de familie Vincke.

In het Verpondingsboek van 1640-1650 wordt het klooster genoemd:

't Clooster te Schaer in zijn bezirk, Geestelick, 2 huizen met etlicke koolhoven 3 sch(epelsaet), boulant 27 mlr (mud) 3e gerve, Inslagh ende hoeijmaete van 4 daghen maiens. Slechten waterigen gront. Den Heericks Esch (bij Aalten). Geestelick, 4 mlr op de 3e gerve, voor bourecht 48 dlr Eijckenboomen ende Heggeholt. 330-68 (330 daalders en 68 stuivers).

Het kopen van grond is regelmatig doorgegaan. Zelfs na de gedeeltelijke verwoesting in 1572 heeft het klooster in 1582 nog een perceel, de "Winkelkamp" bij Aalten, gekocht van Deene, de weduwe van Johan Frederiks.

Al deze goederen werden door de staten der provincie na 1596 (Prins Maurits veroverde toen de heerlijkheid Bredevoort) in beslag genomen en de inkomsten daarvan gebruikt voor het onderhoud van predikanten, kosters en schoolmeesters. De staten droegen het beheer over aan gedeputeerden, die het lieten waarnemen door rentmeesters, die jaarlijks rekening en verantwoording moesten afleggen.

Het klooster Schaer, en dat gold ook voor andere kloosters, werd beschouwd als neutraal terrein, waar voorname personen hun conflicten konden bespreken en bijleggen. In 1499 heeft hier een samenspreking plaats gehad tussen Oswald, graaf van den Bergh en Jacob van Bronckhorst-Batenburg over hun geschillen; Everwijn, graaf van Bentheim en Steinfurt, trad als bemiddelaar op en Frederik,

heer van Bronckhorst zou mee de besprekingen bijwonen.

De kloosterlingen genoten veel sympathie bij hun arbeid. Zo kregen ze in 1436 van Diederik I van Brönckhorst-Batenburg, heer van de Heerlijkheid en de stad Anholt, vrijdom van tolgeld in zijn hele gebied. Dit wijst op handel: schapen en paarden.

DE BEWONERS.

Door verloren gaan van het dagboek van het klooster Schaer is niets over de broeders bekend. Toch weten we ongeveer de namen van hen, die in 1430 naar Bredevoort kwamen. In Windesheim is de lijst van ingeklede broeders bijgehouden en daar het aantal broeders per klooster niet meer mocht bedragen den twintig, nemen we hieruit een vijftiental, die waarschijnlijk naar Bredevoort zijn gekomen. Dit zijn dan:

Jacobus Taets, ingekleed in 1428;

Poncianus Johannis, 1428;

Lambertus Trici, 1428;

Ludolphus Bestoldi, 1424, uit Kampen;

Tricus Wilhelmi, 1424, uit Deventer;

Jacobus Wael, 1422, uit Utrecht;

Godfridus Bernardi, 1419, uit Tiel;

Johannes Naeldwyc, 1419, uit Naeldwijk;

Hermannis Xantis, 1419, uit Xanten;

Albertus Wilde, 1416, uit Zutphen;

Jehannis Jacobi, 1416, uit Zwolle;

Wilhelmus Vierasker, 1416, uit Doesburg;

Henricus Harderwyc, 1414, uit Harderwijk, later prior van het klooster Thabor bij Sneek;

Gherardus Ludolphi, 1414, uit Gogh;

Jacobus Dem, 1413, uit Utrecht, later rector van het vrouwenklooster Bronope bij Kampen;

Tricus Lijman, 1413, ^{later} prior van het klooster St. Pieterswiel bij Zalt-Sommel;

Egbertus Overhof, 1409 (1411) uit Ootmarsum;

Ancelmus Elcerinc, 1414, uit Breda.

De conversen (mensen, die in het klooster woonden maar niet hun gehele bezit behoeften af te staan, zoals Dirk van Lintelo, en wier aantal niet meer mocht bedragen dan de helft van de broeders) en de donaten (nooit meer dan vijf meegerekend, kunnen we dus het aantal gevluchte personen stellen op ongeveer 25

Niet alle priors, die de leiding van het klooster hebben gehad, zijn bekend. Uit de verschillende handschriften en oorkonden kan men ongeveer de volgende lijst samenstellen:

Willem Vorncken, 1430-1432. Zijn leven is reeds beschreven.

Johannes Naeldwijck, 1432-1455. In 1455 werd hij gekozen tot prior-superior over de gehele congregatie van Windesheim. Hij was afkomstig uit Naeldwijk en werd in 1419 tegelijk met Johannes Busch uit Zwolle tot karunnik gewijd. Deze laatste heeft enkele voor de geschiedenis van de Moderne Devotie zeer waardevolle boeken geschreven. In een daarvan het "Liber de viris illustribus de Windesheim", heeft hij de levens van veel beroemde mannen uit de kring der congregatie beschreven. Onder hen vinden we Naeldwijck niet vermeld. Verondersteld wordt dat hij zelf op het leiderschap zou gehoopt hebben; hij had er wel de bekwaamheid voor. Uit teleurstelling zou Busch dan het vermelden van Naeldwijck hebben nagelaten. Ook in Naeldwijck's tijd zijn er grote moeilijkheden in het bisdom Utrecht geweest. Toen werd de strijd gevoerd tussen Gijsbr. van Brederode, een geleerd en welsprekend man, wettelijk gekozen door het Utrechts kapittel en gesteund door de keizer van Duitsland, en David van Bourgondië, onechte zoon van Philips van Bourgondië, door zijn vader bij de Paus als bisschop voorgedragen en door deze benoemd.

Johan Scheerre, ook Gulich genoemd; van hem wordt vermeld dat hij van 1435 tot 1440 als prior het klooster zou hebben bestuurd. Is het priorschap van Naeldwijk onderbroken geweest?

Elvas Bockhamer, omstreeks 1456.

Henricus van den Haghe, omstreeks 1463.

Johannes Garchoff, omstreeks 1472. Deze prior kwam uit een religieus gezin. Zijn broer Ludgerus verkeerde bij hem in het klooster; een andere broer, Bertold, was rector van Marienborn bij Coesfeld. Drie van zijn zusters zijn eveneens in een klooster geweest: Drude is procuratrice van klooster Gerrisheim, en Elsken en Stynken wonen in hetzelfde klooster. Zijn vader Martin heeft voor het klooster "Werden" de Joodse geschiedenis van Flavius Josephus overgeschreven. Hij is er echter niet klaar mee gekomen; kort voor zijn dood sprak hij de wens uit dat dit werk in klooster Schaer afgemaakt zou worden.

Johannes van Baerhem, omstreeks 1476-1503. In 1491 ruilt hij met Adriaan van Eerden, ambtsman van Borculo, enkele horigen en in 1492 een stuk grond met de pastoor van Winterswijk.

Hendrik Broill, omstreeks 1512-1528. Tijdens deze prior werd een refter (eetzaal) bijgebouwd en als bijzonderheid is daarbij vermeld dat daarin glazen vensters werden aangebracht.

Wessel van Deventer, omstreeks 1533-1548. Deze prior ruilt enkele horigen met graaf Joost van Bronckhorst-Borculo.

Hendrik ten Poll, van Lochem, omstreeks 1550-1561.

Gerard Deij, van Nijmegen. Mogelijk heeft hij in 1557 Ten Poll een tijdlang vervangen.

Werner Elferinck van Lochem, omstreeks 1564-1573. Na de verwoesting van het klooster werd hij naar Gaesdonck gestuurd.

Simon van der Hulst. Deze prior werd ook in 1572 vermeld. Hij kreeg van

Philips II volmacht maatregelen te nemen tot vermindering van de drukkende schuldenlast van het klooster.

Johan Cüpers van Vuiren, omstreeks 1573-1606. Dit is waarschijnlijk de laatste prior van het klooster geweest.

In 1672 heeft de Munsterse bisschop Bernard van Galen nog getracht het klooster nieuw leven in te blazen. Hij benoemde in dat jaar Hendrik van Leiden tot prior en administrateur van het klooster en tevens tot pastoor van Bredevoort. Dit priorschap nam in 1674 bij het vertrek der Munstersen een einde.

Van de sub-priors zijn er maar een vijftal bekend:

Henricus, 1472-1495. Mogelijk is hij dezelfde als Hendrik Broill.

Johan Ravenstein, 1512.

Hendrik Doysberg, 1550.

Bernhard van den Berge, 1557.

Johannes van Bossche. 1566.

(wordt vervolgd)

- o -

GEVELSPREUKEN MET BEROEPSAANDUIDING (voor U ontdekt: H. Jaartsveld)

Bakker

Misgun geen bakkerswinst,
Gij goede en kwade liën,
Zij arbeiden het brood met lichaam,
voet en kniën.

Schipper

Met scheepvaren plaisant
Ik mij geneeren moet,
De scheepvaart door Gods Hand,
Het land floreren doet.

LICHTENVOORDE ROND 1900 (3e vervolg) door H. Olyslager z.g.

Nu rest ons nog de Aaltenseweg vóór de Hulshof's Vereen. Fabrieken, waar in die tijd een 4-tal woningen stonden en een sta-in-de-weg waren voor de uitbreiding van deze fabrieken. Van 't Veld uit kreeg men eerst een zg. dubbele woning, eigenaar H. v.Lochem, en waarin het ene gedeelte Toon Strank (de Generaal) die op de schoenfabriek werkte, woonde. H.v.Lochem had een zaak in koloniale waren, welk bedrijf door de fam. Van Lochem aan de Lievevelderweg wordt voortgezet. Van Lochem was ook het speciale adres voor herenhoeden en in de zomer droeg iedereen een stroohoed van Herman Wittens, zo men hem noemde. Verder was Van Lochem een beste poelier voor zijn tijd. Hij kocht bij de boeren, kippen, eenden, gestroopte haasjes, enz. op en bracht deze trouw elke week naar de markt in Bocholt en Wesel op een wagen met een grote hit ervoor. Zelden zat Van Lochem alleen op de bok. Meestal waren zijn medepassagiers vrijers, die meegingen om hun meisjes in Bocholt op te zoeken.

Veel Lichtenvoordse meisjes waren in Duitsland en speciaal in Bocholt in betrekking om te profiteren van de betere lonen en sociale wetten die ons land toen nog niet kende. Daarbij kwam, dat de arbeidsmarkt voor het werkende meisjes overladen was. Ook de middenstandsmeisjes dienden even goed, want kantoor, winkel en fabriek waren in die dagen vreemde beroepen voor de vrouw en werd het fabriekswerk als minderwaardig werk beschouwd. Men gaf meisjes die dit werk wel deden de "fraaie" naam "fabriekssletten".

's Avonds kwamen de jongelui goed gehumeurd met Van Lochem terug, waarbij onderweg de Kruuskapelle een geliefde pleisterplaats was.

Daarnaast stonden drie woningen, gebouwd door de firma Hulshof & Co. voor haar personeel.

De eerste verschafte onderdak aan J. Luiken, schoenfabrieksarbeider; H.Kettering looier, en voorman, in de tweede en in de laatste G. Zonderland, afdelingschef (zouden we vandaag zeggen) op de snijderij en stikkerij. Zonderland kwam van Delft en deze was gehuwd met Janna Holweg, een dochter van den Nols zienen Driekes. Zonderland had meerdere capaciteiten dan alleen leiding geven op de schoenfabriek; hij was de man van de vrijetijdsbesteding, zo men dat tegenwoordig noemt. Hij was directeur van het r.k. kerkkoor en van de harmonie "St.Caecilia". terwijl hij meerdere instrumenten als contra-bas, viool enz. bespeelde. Ook zijn voordrachten vielen zeer in de smaak - en zijn zoons die alleen Lichtenvoorde verlieten - hebben veel voor ons volk gedaan.

De oude leerlooierij, welke er nog precies zo staat als in 1909 leverde aan een 5-tal arbeiders werk. Men looide koeienhuiden om zoolleer van te maken. Alles was handkracht. De huiden werden met grote messen ontvleesd, nadat ze eerst de kalkdoop hadden ondergaan, waarna ze gemakkelijk ontvleesd konden worden (een proces, gelijk de mannen eerst de baard zacht maken met zeep). Hierna werden de huiden flink gewassen en dan kwamen ze in grote kuipen, waarin de gemalen eikenschors dienst deed als looistof, en na lange tijd, vaak langer dan een jaar, was de huid leer geworden en konden de schoenmakers hun zolen, enz. hiervan maken. De kuipen waren gelegen naast de looierij. Alles in de buitenlucht. Vooraan de weg had men een brede sloot met brug om de huiden te wassen en de Weyenborgerbeek zorgde voor het schone water. Achter en naast de looierij had men een schoenfabriek gebouwd en wanneer we 1900 schrijven is het bedrijf grotendeels gemechaniseerd en mogen we wel spreken van een schoenfabriek, inplaats van schoenwerkplaats. Alle soorten schoenen en pantoffels werden vervaardigd. Men beschikte over goede krachten, want de meeste baasjes hadden gekapituleerd. Ze konden het van de machine niet winnen. De werktijden waren lang; in de zomer van 's morgens 6 tot 's avonds half acht en 's winters werd om zeven uur begonnen tot half acht 's avonds. Ook de zaterdag deelde dit lot.

Maar hier bleef het niet bij. Er was vaak overwerk en bomvast was dit van vastenavond tot Pasen. Dan werkte men tot 10 uur 's avonds. Het was met de mensen zo, dat als men nieuwe schoenen kocht, of een nieuw pakje, dit met Pasen diende te geschieden en of nu Pasen vroeg of laat was of het mooi weer of koud was, met Pasen trok men zijn nieuwe pak aan.

Nu moet men niet denken, dat er altijd intens gewerkt werd. Dit kon niet, de dagen waren te lang en eenieder was nog boer, waarbij de werkzaamheden voor en na fakriekstijd verricht werden. En zo werden er heel wat grollen en grappen uitgehaald. Maandag was al een hele slechte dag, blauwe maandag werd deze genoemd, omdat er dan zoveel te diep in het glaasje gekeken was. Sport werd niet beoefend, radio, grammofoon was er al evenmin. Men zocht zijn vertier in het café. Daar doodde men de tijd met kaarten, biljarten en kegelen en menigeen kreeg dan een bittertje teveel. Met lange en slechte gezichten zag men ze dan op de fabriek komen, doch tussen de leestenschappen vlijden ze zich dan neer. Anderen waren zgn. aan het messenslijpen en zaten bij de slijpsteen. Weer anderen zochten de w.c. op, doch de broek bleef dicht. Er waren schafttijden om 8 en 4 uur, telkens een kwartier en 's morgens bakte heel Lichtenvoorde pannekoek en iedereen bracht op de fabriek dan pannekoek. Het was allemaal pannekoekenlucht, in huis en op de fabriek maar een kost die niet te versmaden viel. Op die maandagmorgen hadden de jongens

al heel wat water gepompt voor die droge kelen van zondagavond, maar de pannekoek ging er niet in. Mee naar huis nemen durfde men niet voor moeder of de vrouw en dan werden deze pannekoeken, vaak met lekker spek gebakken aan de jongens uitgedeeld, die er op af vlogen als hongerige wolven. men verdeed dan de tijd met praten en drammen en tegen half tienen wordt de geeuw zo groot, dat men zin krijgt in een borreltje. Met 5 à 6 man gaat men aan het uitleggen. De ene heeft nog een dubbeltje, dat ander een gros, maar men telt net zo lang tot men 72 ct. bij elkaar heeft. De prijs van een fles jenever. Een jongen wordt gecharterd, deze krijgt 2 ct. voor balletjes en over het kluchtje (de bouwgrond naast de fabriek, die zo heette) gaat hij naar Doppen de drank halen. Deze weg was zekerde dan naar Roes aan de Lievevelderweg, want de bazen zijn hier echte tegenstanders van. "Er moet hier gewerkt worden", zei Herwalt zijn vader. Maar het ging precies als met smokkelen, er vielen niet veel slachtoffers. Als de buit zo prima was binnengekomen, lachte het hele gezelschap. Een glaasje, ergens verborgen en zonder voetje, kwam voor de dag, met de blauwe kiel schoongeveegd en na een kwartier komt er stemming en ze zingen uit volle borst "En al die schoestersjongens", enz.

Over werk en lonen zou zeer zeker ook veel te schrijven zijn, doch dit zoude we misschien later eens een keer kunnen doen, want dat vergt heel wat bladzijden. Wel zij vermeld, dat er geen vrije zaterdagmiddag was, geen vakantiedagen, geen ziekengelduitkering en het woord kinderbijslag stond nog niet in het Nederlandse woordenboek.

Van de Fabriek stappen we over naar de Lievevelderweg en we bezoeken de heer H. Hulshof Sen., een der compagnons van bovengenoemde fabriek . Voor circa 20 jaar is hier een nieuwe villa gebouwd, waar zijn zoon, de heer Hulshof jun., nu woont. Hulshof sen. was met hart en ziel looier. Zelf had hij dit vak geleerd en op de looierij viel niet met hem te spotten, wat niet zeggen wil, dat Hendrik Hofman en Nadus Schutten wel eens een slippertje maakten. Het was op een kermis en men had op de Varkensmarkt een torenhoge stelling gebouwd. Je keek helemaal over Lichtenvoorde heen. Je moest er naar toe klimmen en dan op een matje en met een duizelingwekkende vaart kwam je beneden op een grote wolbaal. Hendrik en Nadus waren bij Meekes geweest en ze kwamen die nieuwigheid ook eens bekijken. Ze laten zich ompraten en met hun stijve botten klommen ze naar boven. De firmanten Hulshof, hun werkgevers, hadden ook interesse voor deze hoge toren en ineens tuimelt Nadus naar beneden, vlak voor de voeten van de fabrikanten. "Foel, Nadus, wat maak je toch?" waarop Nadus antwoordde: "Hofman kump ok nog".

En meteen zei hij: "Daar is ie al!" Dat ook de heren hier plezier van hadden, laat zich begrijpen en nu en dan hoort men nog wel "Hofman kumt ok nog!"

Waar de fam. Spekking en J. van Lochem woont, stond een oud, verveloos huis, waar Berend Veenhuis en zijn zuster Janna woonde. Eigenlijk wist geen mens, dat hij Veenhuis heette. Hij had de herberg, die "Kikvors" genoemd werd, beheerd, doch wilde het wat kalmer aan doen en had een klein boerderijtje. Paarden waren er ook zeer weinig. Veel keutelboertjes deden een koe voor de kar, maar Berend ging dit niet vlug genoeg af en spande er een stier voor, die als een razende voorbij schoot. Janna zorgde, dat de klanten de boerenroggens van Weggelaar uit Bredevoort kregen. De hele keuken en kamer bij Janna stond vol brood en mensen. Iedereen kreeg een pepermintje.

(wordt vervolgd)

OETDRUKKINGE, wie: ze woordbeelde oet Lechtenvoorde en umstreeke, woar i-j neet altied onwies um hoeft te lachene - gliessen is genog - en mangs mo-j niks loaten merken.

1. Dèn steet altied van achteren ! =
Hij laat 'n ander het vuile werk opknappen.
2. Kom d'r moar's weer achterhen kieken. =
Kom nog maar 'ns een keer langs.
3. Wi-j kreegen den heelen oavend moar één gliessen ! Vin i-j dat neet afferstomd af-e-smakt ? =
Er werd ons de hele avond maar één glaasje aangeboden. Vind je dat niet ontstellend krenterig?
4. Loa'w den mietzak 's van den brink oflöchten. =
Laten we die lummel eens van het erf jagen.
5. Ziene vrouwe is wisse neet lellik; ze löt zich good afnem'n. =
Zijn vrouw is beslist niet lelijk; ze laat zich goed fotograferen.
6. 't Geet van d'n hoogen boom daale. =
't Kan niet op.
6. Too nam-e d'r nog eene en too kreeg-e 't eran.=
Toen nam hij er nog een en werd onwel.
8. Da's 'n raar anworden van ow. =
Dat is een rare gewoonte van je.
9. 't Is baar leef-e-bri-je zoas dee twee alles met mekare oaverneert. =
Het is geweldig (lett.: zuiver liefhebberij) zoals die twee alles met elkaar overleggen.

10. "Zoo, ik heb miene bekumste", zei Fiet Derk, en hee wist neet dat zien wief 'm stond op te wachten oet de harbarge. =
 "Zo, ik heb genoeg gehad", zei Fiet Derk, en hij wist niet dat zijn vrouw hem stond op te wachten toen hij uit de herberg kwam.
 (Fiet Derk was een populaire figuur uit Lichtenvoorde omstreeks 1900.)
11. At de hoondere ruureket, dan bunt de eiere betuu:n. =
 Als de kippen in de rui zijn, zijn de eieren schaars.
 Ook fig.: de tering naar de nering zetten.
12. Grote poggen bevret altied de kleinen. =
 Grote varkens vreten altijd het voer van de kleintjes op.
 (Met grote heren is het kwaad kersen eten.)
13. Da's mi-j toch ne blommezeute ! =
 Wat een trut is dat !
14. Doar is ne boeske te weinig onder verstokt.
 (lett.: Daar hebben ze een takkebos te weinig onder verstookt.) =
 Die is niet erg intelligent.
15. Ze is zoo gek as ne cent op zöndag;
 ze is zo dol as 'n peksken botter in augustus. =
 Ze is stapelgek.
16. 't Gat veur den toe:n trekken. =
 Zich afzijdig houden.
17. Loat ow de bokse neet van d'n tookes trekk'n. =
 Laat je niet beet nemen (tookes = achterwerk)
18. At de karmisse veurbi-j is, kiekte ze allemoale ééven dödderig. =
 Na 't feest komt de kater.
19. Ze is zoo ni-jsgèèrig as ne kenne met 'n glaazen gat. =
 't Is 'n nieuwsgierig aagje.
20. 't Nuslig onder d'n boom. =
 De verkering is uit.
21. Hee is oet-e-breud onder de kieften. =
 (lett.: hij is uitgebroed door de kieften.)
 Hij is in 't wild opgegroeid.
22. Dat pist geen zalt weg ! =
 Dat heeft niets te betekenen.
23. Wi-j gooit er ne knuppe veur. =
 We stoppen er mee.

Henk Hulshof,
 Werkgroep Dialect-srudie.

P R O G R A M M A SEIZOEN 1979/1980

- 18 oktober 1979 Donderdagavond - De heer Hekket:
Fam. + Boerderij-namen Oost. A.H.
- 14 november 1979 Woensdagavond - de heer Scheepers:
Vondsten uit de A.H.-bodem.
- 16 december 1979 Zondagmiddag - Excursie naar Museum Het Gevang
te Doetinchem.
- 6 februari 1980 Woensdagavond - Jaarvergadering,
Optreden van Marie Bekkers.
- 20 maart 1980 Donderdagavond - Een avond met de heer en
mevrouw Krozenbrink.
- 26 april 1980 Zaterdagmiddag - Excursie naar Zutphen o.l.v.
de heer Wartena.

MEDEDELINGEN

Door een misverstand is in het vorige nummer een drietal gedichten op blz. 30 toegeschreven aan de heer W.A. Hegeman. Deze gedichten zijn opgetekend door de Dialect-commissie.

De heer J.F.W. Buynink, penningmeester van onze vereniging, zou gaarne van U de contributie over 1980, zijnde f 15,-, zien overgemaakt op de Rabo-bank te Lichtenvoorde op het nummer 3361.63.932. Hartelijk dank.

TEUNEMENNEKEN

't Teunemenneken steet kold
En leug te wachten in d'n kelderhook,
't Is völ te warm um heet te ween
Geen schorsteen kwalmt nog van d'n smook.

't Kearltjen steet ampart e-zat
Van de ander'n met rooien wie:n of voe:zel,
Geen kruuke dee-t-er met 'm pröt,
Ze kiek't 'm kwelke an: "Den doe:zel?"

Wanneer zee-j den op broedlachte
Of op de slachtvisite? Dan worde wi-j e-estemeerd.
En euzen inhold in warmen hand
Met zonderveutjen e-presenteerd!"

D'n kop van kork d'r eenmaal of,
Mek eare kundigheid met mansleu en met wie:ve,
Starker en warmer - later wordt dee armer -
En löt zich blieken op de kie:ve.

't Teunemenneken heurden wal
Wat er e-smiespeld worden deur dee kleute;
't Ging 'm kwelke an; hee had dèn tied e-had !
Hee had ne ander 'n dreum, ne zeuten !

As 't winter wordt en kelde
Dan kump mi-j d'n glood weer onder 't heudjen;
Doar dach-e an, want hee wis moar al te good:
Dan wörmt zich jonk en old an mi-j, veural 't kinderveutjen.

Henk Hulshof.

WERKGROEP GENEALOGIE

Genealogie is een hulpwetenschap die zich bezighoudt met de herkomst, de bakermat van Uw familie.

Het is een reis door het verleden, een zoeken naar Uw "roots", Uw achtergrond.

Heel onschuldig begint het, gelijk een sprookje.

"Ik zou wel eens willen weten wie mijn overgrootouders waren, wat ze deden en waar ze woonden."

Zo ontsteekt U het vuur in U, dat tot enthousiasme oplaait naarmate U verder graaft in Uw eigen verleden. U maakt kennis met boerenwerkers, wevers, timmerlieden, rentmeesters, burgemeesters en graven, ervaart de geboorte van een kind in 1813, hebt plezier op een bruiloft in 1742 of leest het in memoriam voor een voorouder in 1682.

Ze zullen U niet meer loslaten en U neemt niet alleen meer genoegen met hun naam, hun geboorte, trouw- of overlijdensdata, maar U verdiept zich ook in hun materieel en geestelijk leven.

Degene, die nadere inlichtingen omtrent de te volgen werkwijze wenst of zij die bereid zijn zitting te nemen in een WERKGROEP GENEALOGIE - uitwisseling genealogische gegevens en opstellen van genealogieën van Lichtenvoordse geslachten ter publicatie in de periodiek - kunnen zich schriftelijk in verbinding stellen met Johan J. Seekles, lid van de Oudheidkundige Vereniging Lichtenvoorde liefst vóór 15 oktober a.s. - p/a J.W.F. Buynink, Rapenburgsestraat 15, Lichtenvoorde.

- 0 -

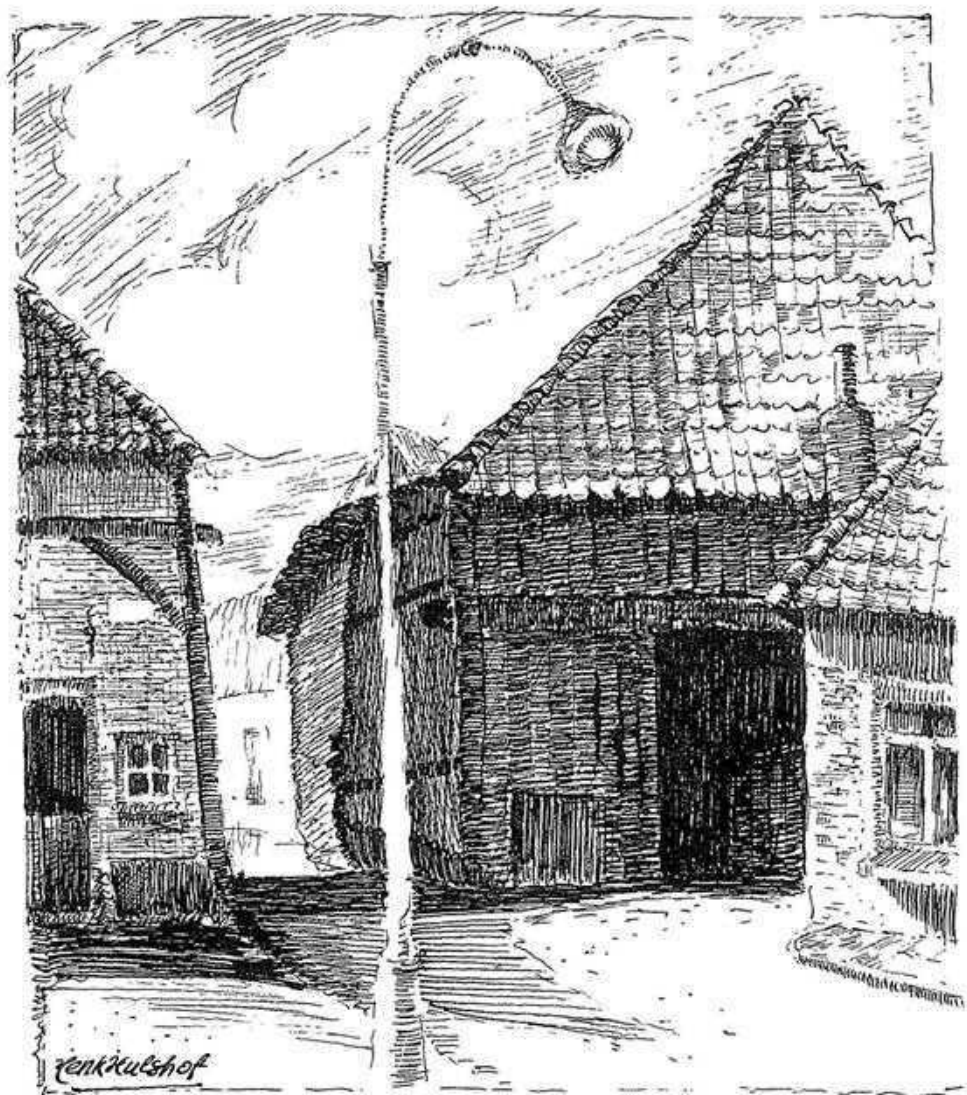
GEVELSPREUKEN met BEROEPSAANDUIDING

TAPPER:

Wel te doen en vrolijk zijn,
is 't beste op dees' aard',
Hier verkoopt men brandewijn
en haver voor 't paard.

KOEKEBAKKER :

Koek die zoet is,
Koek die goed is,
Koek die gaar is,
Proef of 't niet waar is.

YARKEN'S MARKT
LICHTENVOORDE '67

6

2

7

7

1

10

Digitale bewerking
Henk Hanselman
2013